

Tuncay ALTUĞ

Prof. Dr., Biyolog

**İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deney Hayvanları Üretim ve Araştırma
Laboratuvarı ve Haliç Üniversitesi Moleküler Biyoloji Biyoetik Dersi Öğretim Üyesi**

DOĞAMIZIN BİYOLOJİK ZENGİNLİKLERİ KAPİTALİST ÜLKELERİN ARKA BAHÇELERİ Mİ? ARKA BAHÇEYİ PARSELLİYORLAR MI?

İnsanlık sanayi devrimiyle eline geçirdiği cansız hammaddeleri eritip, birleştirip döverek, yakarak işleyip yeni teknolojiler üretip, onları ticari meta olarak sundu. Günümüzde ise artık bunun benzeri işlevlerini canlı madde üzerinde çok yoğun bir şekilde gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Kısacası Biyoteknoloji adını verdiğimiz bir çağa giriyoruz. Biyoteknolojideki gelişme hızı önceki gelişmelere göre çok fazla hatta bu hız olağanüstü terimini kullanabiliriz. 4,5-5 milyar yıllık bir süreçte doğanın kontrolü altında gelişen ve değişen biyolojik yapı, insanın doğanın sırları konusundaki bilgileri ele geçirmesiyle birlikte adeta el değiştirmiş duruma gelmiştir.

Bütün bu gelişmelerin içinde Algeni terimi ortaya çıktı. Algeni canlı bir şeyin özünü değiştirmek anlamında kullanılmaktadır. Algeni bir yerde insanlığın, ortaya çıkmakta olan, doğayla teknolojik ilişkilerine fizik ötesi anlam verme girişimidir. Algeni sayesinde türler arası hatta hayvanlar alemi ve bitkiler alemi arasındaki duvarlarda aşılmıştır. Algenistizmin son amacı mükemmel organizma planlamaktır.

Biyoteknoloji çağının insan ırkı için ileriye doğru çok büyük bir sıçrama olarak aşırı övülüyor olması şaşkıncı değildir. Bilginler, kurum sözcüleri ve siyasi liderler bu yeni teknolojinin erdemlerini öylesine coşkuyla övüyorlar ki aramızdaki kuşkuçular bile anın heyecanı içinde hızla ilerleme eğilimindedir. Ama yine de tarihsel gelişime bakarsak her yeni teknolojinin yararı bedellerini de beraber getirdiğidir. Daha güçlü teknoloji, doğa güçlerini ele geçiren ve denetleyen teknolojidir. Özellikle biyoteknolojinin Genetik Mühendisliği dalı insanlığın doğanın güçleri üzerinde egemen olma gücünü tarihte hiçbir teknoloji olmadığı kadar genişletiyor. Tarafsız bir şekilde aklını kullanan hiçbir kimse moleküler genetik bilgisi gücünün riskleri olmayacağını düşünemez.

Milyarlarca yıllık bir süreç sonra canlıların gen havuzları gittikçe artan bir parasal değer kaynağı olmaya başlıyor. Çok uluslu şirketler gelecekte olası Pazar olabilecek benzeri az bulunur, genetik ayırt edici özelliklere sahip mikroplar, bitkiler, hayvanlar ve insanlar bulmayı umarak adeta keşfe çıktılar. Beğenilen ayırt edici özellikler bir kez belirlenince, biyoteknoloji şirketleri onları değiştiriyor ve sonra yeni “buluşları” için koruyucu patent elde etmeye çalışıyorlar. Genetik kaynakları denetleme çabası o kadar önemli hale gelmeye başladı ki on yıldan fazla bir süredir Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu toplantılarının siyasal gündemine egemen oldu. Bu konudaki gelişmeler giderek biyoteknolojide gelişmiş varlıklı ülkelerin fakir ülkelerin sahip oldukları genetik zenginlikleri patentleme ve ilebet onların ekonomik getirilerine el koyma sürecine girdi. Bu şekilde genleri patentlenen fakir ülkeler onların kullanılmasında için bedel ödenmesi gerektiğini söylerlerken, çok uluslu şirketler genlerin pazar değerinin ancak ustalıkla kullanılan gen ekleme teknikleri el becerileriyle yönlendirildiği ve yeniden birleştirildiği zaman artacağını o nedenle genlerin alındığı ülkelere bir borçları olmadığını öne sürmektedir.

Sonuçta biyoteknolojinin bütün boyutları incelenince karşımıza giderek büyüyen bir şekilde her yönüyle patenlenen bir yaşam çıkıyor. Biyoteknolojinin girdiği alanların insan sağlığını ve refahını çok yakından ilgilendirdiği düşünülürse gelecekte artık silah zoruyla

değil genler zoruyla sömürülmekte olan bir dünya düzeninin kurulmakta olduğu görülür. Yazımı İnsan Genomu Projesi'nin önemli isimlerinden biri olan ve olaya doğru yönden bakan İngiliz John Sulston'un şu sözleriyle bitirmek istiyorum "Global kapitalizm, dünyamıza tecavüz ediyor. Eğer global kapitalizm insan genomunun tamamını eline geçirirse, bu gerçekte hepimiz açısından kötü bir haber olacaktır. Buna karşı mücadele etmemiz gerekecektir. Benim fikrimce bilgi bankamız parasız ve herkese açık olmalıdır. Tersini düşünenler ahlaki olarak yanlış bir şey yapmakta ve genom üzerinden borsada para kazanmaya çalışmaktadır. Bu bilgi sadece belirli grupların elinde olmamalıdır. UNESCO'nun İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 4. maddesi de İnsan Genomunun mali kazanç konusu yapılmaması gerektiği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Genlerimiz, insan genom projesi, patentleme, biyolojik sömürü

Kaynaklar:

1. Güner K: İnsan Genomu Projesi ve İki Zıt Portre: Craig Venter ile John Sulston. Bilim ve Ütopya sayı 74; 22-23. 2000.
2. Kloppenburg J.R. Jr: First the Seed: The Political Ecnomy of Plant Biotechnology 1492-2000. Cambridge University Press 1988.
3. Rifkin J: Biyoteknoloji Yüzyılı. Evrim Yayınevi ve Bilgisayar San .Tic. Ltd. Şti. Çeviri Kapkın C. İstanbul 1998.
4. Unesco: "İnsan Genomu ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" Kuramdan Uygulamaya. 11 Kasım 1997.